

تاریخ دریافت مقاله: ۹۰/۸/۱۱

تاریخ پذیرش نهایی: ۹۰/۱۲/۱۳

حمیدرضا محبی^۱

پیکره انسان در نقاشی صفوی (اصفهان)^۲

چکیده

توسعه تجارت داخلی و بازرگانی خارجی، رشد نیروهای زاینده تولید و افزایش تولیدات کالایی، رواج شهرنشینی و استقرار صلح درازمدت در قرن یازدهم ه. ق. تغییرات عمده‌ای را در ساختار فرهنگی و هنری جامعه صفوی (اصفهان) به وجود آورد. هنرمندان این دوره گونه‌ای مخالفت با سنت‌های نقاشی و ارزش‌های مستقر در جامعه را در آثارشان ارائه کردند. پیکره‌های انسانی آنان با پیروی خلاقیت‌های شگرف کمال‌الدین بهزاد، از گروه‌های اجتماعی مختلف مردم الگو گرفتند. در این گروه از پیکره‌ها عناصر زیبایی‌شناسانه تازه‌ای وارد شدند که پیش از آن وجود نداشتند. هنرمندان مکتب اصفهان با وجود تلاش گسترده‌ای که در شناخت جنبه‌های گوناگون زندگی انسان از خود نشان دادند، نتوانستند از موانع موجود عبور کنند. نهاد سلطنتی و پیوند آن با عرصه‌های فرهنگی و دینی ریشه‌دار در سنت، به یکپارچه‌سازی و یکدستی فرهنگی می‌انداخت و در بازایی مرتبط با فرهنگ اروپایی و هندی که از سنت‌های تصویری‌اش داشت، سبب حیات مجدد نگرش‌های تغییرناپذیر به انسان و محیط پیرامونش - البته در آرایشی دیگر- شد. بیان ویژگی‌ها و نشانه‌های بارز تصویری و زیبایی‌شناختی جامعه‌شناسانه پیکره انسان، مطالعه تحلیلی و تطبیقی از روند پیکرنگاری انسانی و اهمیت کاربردی‌های نشانه‌ها و رمزهای زیبایی‌شناسی و اجتماعی به‌کار رفته در دوره تاریخی مذکور، جزو اهدافی هستند که نگارنده در این گفتار دنبال کرده است. در این تحقیق بر اساس استدلال استقرایی، ابتدا اقدام به گردآوری داده‌های ناشی از مشاهده آثار و مدارک موجود تصویری و مطالعات کتابخانه‌ای در تمامی حوزه‌های نظری پیش‌گفته گردید. آن‌گاه تمامی اطلاعات به دست آمده طبقه‌بندی شدند و به روش تحلیل محتوا مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفتند.

کلیدواژه‌ها: پیکره انسان در نقاشی صفوی، نشانه‌شناسی هنر صفوی، نقاشی اصفهان در دوره صفوی، زیبایی‌شناسی پیکره انسان در نقاشی صفوی، نقاشی‌های رضا عباسی.

۱. استادیار دانشکده هنر و معماری، دانشگاه یزد، استان یزد، شهر یزد

E-mail: hr_mohebi2002@yahoo.com

۲. مقاله حاضر از پایان‌نامه دکتری نگارنده، با عنوان: «پیکرنگاری انسان در دوران ساسانی و مقایسه آن با دوران صفوی»، به راهنمایی استادان، دکتر غلامعلی حاتم و دکتر محمدتقی آشوری در دانشگاه هنر برگرفته شده است.